

I anledning af professor dr. theol. Arne Grøns fratrædelse

Af lektor dr.theol. Carsten Pallesen

I januar 2016 blev professor Arne Grøn ramt af alvorlig sygdom, som har medført, at han ved udgangen af april 2017 fratrådte sin stilling som professor ved fakultetet,

hvor han siden 1996 har været ansat. I den anledning skal der tegnes et rids af en højt værdsat kollega, underviser og vejleder.

Arne Grøn (f. 1952) er uddannet mag. art. i filosofi på Københavns Universitet i 1978. I 1997 blev han tildelt doktorgraden i teologi for sin afhandling *Subjektivitet og negativitet. Kierkegaard* (København: Gyldendal 1997). Arne Grøn var adjunkt og efterfølgende lektor i Etik og Religionsfilosofi ved Afdeling for Systematisk Teologi på Det Teologiske Fakultet, før han i 1997 udnævntes til professor i Etik og Religionsfilosofi. Fra 1992-2010 var han tillige leder af Sektion for Søren Kierkegaard Forskning under Afdeling for Systematisk Teologi. I 2003 blev han optaget i Det Kgl. Danske Videnskabernes Selskab.

Arne Grøns akademiske indsats omfatter et vægtigt internationalt og dansk videnskabeligt forfatterskab om især religionsfilosofi, etik, subjektivitetsteori, hermeneutik og idéhistorie fra Aristoteles til moderne tysk og fransk filosofi. Gennem sin undervisning og vejledning af en lang række af speciale- og ph.d.-studerende har Arne Grøn gennem mere end 30 år præget generationer af studenter og yngre kollegaer. Hans forelæsninger og kurser om f.eks. Kierkegaard, Hegel, Schelling, Heidegger og Levinas har tiltrukket mange studerende, herunder filosofistuderende.

I kraft af sin indsats som forskningsleder ved en række tværvidenskabelige projekter og som bestyrelsesmedlem i forskningspolitiske organer har Arne Grøn sat et markant præg på Det Teologiske Fakultet og på dansk humanistisk forskning. 2000-2003 var Arne Grøn medlem af Statens Humanistiske Forskningsråd og i bestyrelsen for Dansk Humanistisk Forskningscenter. Fra 2008-2010 var Arne Grøn *principal investigator* på det tværfaglige forskningsprojekt 'Tillid, konflikt, anerkendelse', som var finansieret af Velux Fonden. Dertil kommer en række tillids-

hverv bl.a. som medlem af styregruppen for Nordic Society for Philosophy of Religion. Som en anden betydelig forskningsindsats må det fremhæves, at Arne Grøn fra 2002 også virkede ved Danmarks Grundforskningsfonds Center for Subjektivitetsforskning, som han har været ved at oprette. Desuden har han været gæstprofessor ved udenlandske universiteter, deriblandt Universität Kiel og Collegium Helveticum i Zürich.

Fra 2015 og frem til sin sygdom var Arne Grøn leder af Søren Kierkegaard Forskningscenteret, hvor han bidrog til at formulere en ny forskningsprofil, som under overskriften „Genovervejelse af det eksistentielle“ bl.a. blev udmøntet i tre internationale konferencer, hvor den første blev afholdt i 2015 (*Reconsidering Kierkegaard's Existential Approach*), den næste i 2016 (*Reconsidering the Existential: the Aesthetic, the Ethical, the Religious*), og den tredje i august 2017 (med fokus på *Existence and Communication*).

Siden 2014 har Arne Grøn været *principal investigator* i et interdisciplinært forskningsprojekt med titlen *Selvforståelse og selv fremmedgørelse: Eksistentiel hermeneutik og psykopatologi*. Projektet udføres i samarbejde mellem Københavns Universitet, Psykiatrisk Center Hvidovre og Dignity – Danish Institute Against Torture og finansieres af Velux fonden. Formålet, som det fremgår af projektbeskrivelsen, er dels at klarlægge radikale former for selv fremmedgørelse som skizofreni, affektive lidelser og trauma efter tortur, dels filosofisk at undersøge, hvad disse erfaringer fortæller om den ‘normale’ menneskelige selvforståelse.

Det Teologiske Fakultet har nydt godt

af Arne Grøns evne til at knytte internationale profiler til afdelingen. Således kom f.eks. den tyske filosof og professor Michael Theunissen, som Arne Grøn studerede hos i Berlin (1980-81), med i bestyrelsen for Søren Kierkegaard Forskningscenteret. Arne Grøn er en af sin generations vigtigste danske filosoffer, som gennem sit mangeårige arbejdsfællesskab med førende udenlandske forskere har formået at videreføre og nytænke det bedste i den danske religionsfilosofiske og etiske tradition, idet han samtidig har tilført den danske debat vigtige kritiske impulser fra de internationale miljøer.

I sin forskning inden for subjektivitetsteori har Arne Grøn været optaget af spørgsmål om det eksistentielle, derunder aktuelle udfordringer fra (livs)videnskabelige og postmoderne relativiseringer af subjektiviteten. Han har især været optaget af spillet mellem det normative og affektive i selvforholdet som prekære brydningspunkter for personlig identitet. Med udgangspunkt i Søren Kierkegaards tænkning og den moderne filosofis klassikere fra Kant og Hegel til samtidige tyske og franske tænkere, men også i diskussion med bl.a. Sartre og K.E. Løgstrup har Arne Grøn forsøgt at sætte fænomener som tillid, angst, fortvivelse, mod, håb, tålmodighed og kærlighed ind i en subjektivitetsteoretisk forståelseshorisont, der tydeliggør både menneskets aktivitet og passivitet i disse tvetydige fænomener.

I Arne Grøns subjektivitetsteori tænkes selvbestemmelse og frihed sammen med erfaringer af gensidig anerkendelse og afhængighed. Spørgsmålet om selvforholdet og forholdet til den anden har således været den røde tråd i Arne Grøns forskning. Det gælder også for religions-

filosofien og etikken, hvor spørgsmål om frihed, det onde og transcendens (Gud) tages op ud fra individets perspektiv. Derved skærpes fokus på det transcendent som det, der undrager sig, og som erfares i livets kriser, i konflikter mellem mennesker, men også, når religionen gør sig bred på bekostning af ansvaret og respekten for den enkelte.

Under overskrifter som 'synets etik' og 'kærlighed og anerkendelse' har Arne Grøn undersøgt forholdet mellem subjektivitet og alteritet, som for både Hegel og Kierkegaard samler sig i begrebet 'ånd'. Udfoldelsen af åndsbegrebet er den underliggende passion i Arne Grøns tænkning, der er kendetegnet ved en streng analytisk alvor isprængt en sokratisk ironi. I tekster som „Sokrates og Smulerne“ (1995) og „Menneskelig selvforståelse og meddelelsens dialektik: Kierkegaard og Sokrates – og Platon“ (2016) minder Arne Grøn om, at Kierkegaard fra først til sidst anså Sokrates for sin eneste analogi og ikke Kristus, som man kunne formode.

I sammenhæng med en nyfortolkning af transcendentbegrebet og i en understregning af religionens tvetydighed, f.eks. i en artikel om „Religion and (In)Humanity“ (2008), har Arne Grøn formuleret en filosofisk religionskritik. I den kontekst stiller han skarpt på dobbelttydige fænomener, der udspringer af religionens egne forestillinger, dogmer, sprog og handlinger. Religionens fremtrædelsesformer, der med Hegel er „stedet, hvor et folk giver sig selv en definition af, hvad det anser for at være det sande“, viser, at religionen ikke kun er menneskelig, når den bekræfter det godes ukuelighed som grundlag for næstekærligheden. Arne Grøn minder om,

at religionen også er dybt menneskelig i dens u-menneskelige og ligefremt uhyrlige skikkelser. Det ondes problem afskaffes ikke med bortfaldet af religionen eller troen på Gud, men skærpes snarere. Således er det etiske og almenmenneskelige i Arne Grøns forskning ufravigeligt forbundet med religionsfilosofiske og sokratiske spørgsmål om sandheden og det, folket *anser* for at være sandheden.

Med stikordene transcendent, tid og historie angives pejlemærkerne for en hermeneutisk reformulering af metafysikkens grundlæggende spørgsmål i traditionen fra Kant, Hegel og Kierkegaard til Heidegger. Disse spørgsmål vedrører tænkningens metode i et universelt perspektiv, netop således som de fremkaldes af det førfilosofiske og mere eller mindre bevidste. Spørgsmålet om „den enkelte som den enkelte“ (Kierkegaard) har Arne Grøn ikke mindst betonet i bogen *Begrebet angst hos Søren Kierkegaard* (København: Gyldendal 1994), som blev oversat til tysk, engelsk og koreansk, og siden udfoldet i artikler som f.eks. „Subjectivity, Interiority and Exteriority: Kierkegaard and Levinas“ (2008). I disse studier fremdrages selvforståelsens karakter af at være konkret rodfæstet i situationer, hvor vi får brug for at orientere os på nye måder for at kunne komme videre med vores individuelle og fælles tilværelse.

Metoden er *via negativa* og indebærer omvejen over negative erfaringer som død, tab, sorg, angst, tvesind og fortvivelse. Med ordet om „Guds død“ artikulerer Hegel, Nietzsche og Heidegger en mere radikal desorientering, hvor der ikke gives nogen re-orientering. Tabet af horisonter og pejlemærker invokerer en ny hjemløshed, et åbent hav, en ny fri-

hed, og i forlængelse af Kierkegaard og Nietzsche muligheden af en ny indøvelse i kristendom. At Arne Grøns tænkning skal forstås i lyset af disse moderne brud og opbrud, viser hans bidrag til endnu et forsknings- og bogprojekt, som han initierede: *Subjectivity and Transcendence* (2007).

At blive „den enkelte som den enkelte“ er den uopfyldelige, men uomgængelige opgave, der er stillet enhver. De fejlslagene synteser, som Kierkegaard fremstiller i *Sygdommen til Døden*, og som viser det umulige i at være sig selv og det umulige i at komme af med sig selv, angiver en

tragi-komisk grænse for subjektiviteten, som Arne Grøn har markeret med titlen „Krop og selv: Om inkarneret fejlbarlighed“ (2011). På den baggrund kan den emphatiske religiøse bestemmelse af fortvivlelsen som *synd* synes at føje spot til skade. Dog åbner Kierkegaard hermed for spørgsmålet om transcendens forstået som „mulighedens virkelighed“: at for Gud er alt muligt, endog tilgivelsen, og at vi kan få skænket det, der ikke kan erhverves eller erobres.